

Summa Summarum

I det kommende gymnasium vil der altså være et antal fællesfag hvor massekommunikation kan være et undervisningsemne, men kun i Dansk vil det være obligatorisk. I valgfagene Samfundsfag og Film- og tv-kundskab vil massekommunikation være en obligatorisk side af fagene, men ikke i nogen nærmere fastsat målestok og altså for en begrænset del af eleverne.

Man må se i øjnene at for en stor del af fremtidens studenter vil 24-30 timer være omfanget af den massekommunikationsundervisning de får i gymnasiet.

Er det tilfredsstillende?

Claus Westh er fagkonsulent i Dansk for Direktoratet for Gymnasieskolerne og HF.

Hvem underviser i massekommunikation? - Hvordan? - og hvad mangler?

Af Helle Alrø og Birgitte Tufte

Disse spørgsmål har Helle Alrø og Birgitte Tufte forsøgt at få besvaret ved hjælp af et spørgeskema, der blev udsendt via de faglige foreningers blade.

Svarprocenten har indtil nu ikke været stor, men alligevel kan de indkomne svar nok belyse tendenserne inden for medieundervisningen på forskellige uddannelsestrin: i folkeskolen, i gymnasiet og på hf.

Der står ikke "MASSEKOMMUNIKATION" på skemaet - endnu da. Men i de allerfleste fag er der iflg. bekendtgørelsen mulighed for at undervise i massekommunikationsemner.

Det fremgik af et seminar om massekommunikationsundervisningens status i uddannelsessystemet, som blev afholdt i april 86 på foranledning af SMID. Der deltog repræsentanter for de respektive faglige foreninger inden for Folkeskolen, Gymnasiet/HF samt repræsentanter fra SMID.

Spørgsmålet om en obligatorisk medieundervisning er blevet mere og mere presserende set i lyset af den udvikling på medieområdet, som vi oplever i disse år. Det er specielt fjernsynsudbuddet, der ekspanderer kraftigt, og det er børn og unge - dvs. de uddannelsessøgende - der dominerer storforbrugergruppen af tv.

På det omtalte seminar blev der nedsat en initiativgruppe bestående af repræsentanter for de faglige foreninger og repræsentanter for SMID. Initiativgruppen har til opgave:

- at kortlægge massekommunikationsundervisningen, som den foregår nu i forskellige fag
- at undersøge behovet for undervisningsmateriale på området
- at undersøge behovet og mulighederne for efteruddannelseskurser i massekommunikation
- at styrke samarbejdet mellem undervisere og forskere
- at diskutere hvordan man sikrer massekommunikationsundervisningen en obligatorisk plads i skolesystemet.

Om spørgeskema-undersøgelsen

Der eksisterer nogle officielt registrerede forsøg med medieundervisning, bl.a. støttet af Folkeskolens forsøgsråd, men der foregår tilsyneladende også i stort omfang medieundervisning i forskellige fag, hvor lærerne inddrager massekommunikationsemner i deres daglige undervisning.

Vi har lavet en lille spørgeskema-undersøgelse, der skal tjene til at belyse tendenser inden for den ikke registrerede medieundervisning på forskellige uddannelsestrin.

I efteråret 86 kontaktede vi samtlige faglige foreningers blade med anmodning om at bringe et spørgeskema. Skemaet er blevet bragt i bladene i perioden 1. september - 1. februar, og der kommer stadig besvarelser ind. Undersøgelsen er således i skrivende stund ikke afsluttet, men vi kan af det indkomne materiale aflæse nogle tendenser.

For det første er vi ikke druknet i besvarelser, men til gengæld er de indkomne besvarelser som regel yderst detaljerede og fyldestgørende. Det kvantitativt beskedne resultat kan skyldes den anvendte metode. Det kræver tid og energi at udfylde skemaet - og måske er det ikke tilstrækkeligt personligt at få en anonym henvendelse gennem sit fagblad. Desuden er der vist en del lærere,

der ikke er medlem af en faglig forening. Vi havde sandsynligvis ved en personlig henvendelse til et repræsentativt udsnit af lærere fået flere svar.

Vi postulerer altså ikke, at undersøgelsen har nogen statistisk værdi, men at vi med den anvendte metode har fået fat i nogle af "pionererne" på området - dvs. de meget engagerede, som har været interesseret i at formidle deres undervisningserfaringer videre til et større publikum. Vi har således modtaget en række detaljerede beskrivelser af afprøvede undervisningsforløb.

Hvem underviser i massekommunikation?

Med hensyn til kønsmæssig fordeling af besvarelserne er der nogenlunde lige mange mænd og kvinder der har svaret, med en svag overvægt af mænd. Det er især erfarne lærere, som er repræsenteret. De fleste af besvarelserne kommer fra undervisere i fagene dansk og samfundsfag, men også sprogfagene engelsk og tysk markerer sig. De hyppigst anvendte medier i undervisningen er aviser og ugeblade samt tv og video, men også film, radio, reklamer, plakater, lyd/dias, bånd, tegneserier og pressefotos inddrages i nævnte rækkefølge.

Med hensyn til HVORDAN der undervises, er det åbenbart både en fagligt styret og temperament-bestemt sag.

Lad os tage nogle eksempler fra de indkomne beskrivelser:

"Jeg anvender massemedier i danskundervisningen. Som udgangspunkt vil jeg nævne arbejdet i en 2. HF-aftenkursusklasse.

I introduktionsforløbet er forskellige genrer præsenteret i sammenhæng med indføring i et fælles begrebsapparat. Herunder er de journalistiske genrer - referat, reportage, interview og leder/kommentar - inddraget. Materialet er avis-artikler omhandlende Danmarks kamp mod USSR.

Arbejdet foregår dels som klasseundervisning, dels som gruppearbejde. Klassen diskuterer bl.a. avislæsevaner og journalisters arbejdsvilkår. I forbindelse med det sidste vises tv-udsendelsen "-og journalistik" (nr. 842153 - amtscentralen). Hele arbejdet (ca. 6 timer) afsluttes med en skriftlig hjemmeopgave: Skriv en leder om et emne, der interesserer dig.

I det videre forløb - temalæsning og danskopgave - inddrages forskellige medieudtryk, når det falder naturligt i sammenhæng (typisk avistekster, reklamer).

Ved begyndelsen af 2. kursusår indkøbes et ugeblad (efter alm. sondering om, hvilket blad kursisterne i forvejen læser). Første del består i reklameanalyse, summararbejde, opsamling, gennemanalysering af 5-6 reklamer - slutproduktet er en reklameanalysemodel. (I arbejdet indgår billedanalyse/alm. vareæstetik etc.). Derefter introduceres redaktionelle annoncer, en almindelig stofoptælling foregår, analyse af annoncer samt til sidst nogle artikler og faste rubrikker fra bladet. Til sidst gives en helhedsvurdering af det pågældende blad, og tal m.m. fra DMI inddrages.

Efter en kortfattet opfriskning af journalistiske genrer læses nogle sider i "Billeder i bevægelse" om TV-Avisen. Den borgerlige offentlighedsmodel trækkes kortfattet op og holdet ser i fællesskab en TV-Avis i klassen. De næste timer analyseres TV-A og enkelte klip gennemarbejdes. Afslutningsvis skal holdet se TV-udsendelsen "Når billedet tager ordet" (nr. 841685) som debatoplæg om fremtidens informationsmuligheder.

I forløbet er indlagt en skriftlig opgave, valg mellem reklameanalyse (fra bladet) eller fremstilling af reklame med skriftlig begrundelse for det endelige udseende. Samlet timeforbrug er ca. 24 timer. Baggrundsmateriale er dels "Billeder i bevægelse", dels avisartikler om ugeblade, dels lærerens notater.

I historie anvender jeg typisk avismateriale og anlægger i den forbindelse historisk kildekritisk syn på sagen. Naturligvis anvendes også diverse TV-udsendelser m.m. og diskussionen drejer sig primært om op-havsforhold, afsenderintention etc."

En lærer i formning skriver:

"Jeg underviser i film, foto og tv. Jeg bruger massebilleders teknik i forhold til "kunstbilledet" - altid sammen med "normal" billedundervisning, og jeg beskæftiger mig både med "nyhedsformidling, informationsteknik m.m.""

En anden formningslærer:

"Jeg underviser i reklamer, video, plakater, dias-lyd og min undervisning baseres på elevproduktioner, ikke analyser (for fortærsket) - bortset fra musikvideoer".

En sproglærer siger om sin medieundervisning:

".. der eksisterer en udviklet mediepædagogisk teori og praksis, som vil kunne integreres i netop fremmedsprogsundervisningen til fremme af de rent sproglige aspekter, såvel som af elevernes mediekritiske bevidsthed..."

".. fremmedsprogene tysk og engelsk optager en så betydelig del af hele det gymnasiale undervisningsforløb, at det alene ud fra en økonomisk betragtning er vigtigt, at undervisningen giver et pædagogisk "afkast" ud over selve sprogfærdigheden".

".. Den analytiske indsigt og færdighed, eleverne skal erhverve sig, opnås bedst som et biprodukt af kommunikative "spil" og simulationer som

svarer til de processer, der foregår foran skærmen og bag kameraerne, i klipperummet og i TV-studierne..."

".. fremmedsprogene kan blive en værdifuld platform for en medieundervisning.."

En lærer, der inddrager medier i samfundsfag, arbejder med:

"Kommunikation, medier og politisk meningsdannelse, herunder med "begrebet kommunikation", avisens funktion og udvikling, nyhedsformidling i tv, politisk meningsdannelse, massemedierne i en valgkamp, nyheds- og kulturimperialisme m.m."

To lærere, der har film- og TV-kundskab, oplyser, at de underviser

"på mangfoldige måder - fra praksis til teori og bruger video, super-8, bøger og artikler"

En anden siger, at han beskæftiger sig med:

"filmsprog inkl. billedanalyse, filmhistorie, filmgenrer, TV-mediet, videopraktik og bruger "eget materiale", 16 mm film og anmeldelser".

Behovet for undervisningsmaterialer og efteruddannelse

På spørgsmålet om, hvilket undervisningsmaterialer, der bruges, er et gennemgående svar: "Selvgjorte kompendier". Derudover bruges dansklærerforeningens publikationer og selvfølgelig uddrag og eksempler fra de medier, der undervises i. Det er dog bemærkelsesværdigt, at der kun er få, der angiver konkrete bogtitler. De upræcise svar kan enten tyde på, at man finder det eksisterende materiale uegnet eller også på et manglende kendskab til, hvad der faktisk er tilgængeligt på markedet. Men det er ikke ensbetydende med, at der ikke findes noget. I Nordicoms arkiv er der faktisk registreret ca. 200 titler fra perioden 1979-86, der eksplicit tilkendegiver, at de er egnede til undervisningsbrug. Problemet er dog, at Nordicoms registrering ikke automatisk formidles videre til potentielle brugere. Disse kunne være godt hjulpet med en kommenteret bibliografi over publikationer med anvisninger på deres egnethed til forskellige formål i medieundervisningen. Og i øjeblikket er initiativgruppen i gang med at undersøge mulighederne for udarbejdelsen af en sådan bibliografi.

I besvarelsenerne markerer behovet for undervisningsmateriale sig specielt på to felter: Dels savnes der pædagogisk tilrettelagt materiale med analyser og beskrivelser af konkrete undervisningsforløb - dels savnes der audiovisuelt produceret materiale (video). Flere nævner her det paradoksale i at skulle undervise i levende billeder på baggrund af lærebøger alene. Desuden udtrykkes der irritation over de ophavsretlige problemer, som er knyttet til brug af tv-udsendelser i undervisningen.

Tendenserne i behovet for undervisningsmateriale genfindes, når det gælder behov for efteruddannelseskurser. Mange har allerede deltaget i forskellige former for efteruddannelse på massekommunikationsområdet og endnu flere - ja, næsten alle udtrykker ønske om yderligere efteruddannelse.

Det er specielt medieproduktionskurser, der er efterspurgt, idet de fleste læreres uddannelse er helt utilstrækkelig på dette område. Desuden efterspørges også kurser i analyse og bearbejdning af medieprodukter, primært de audiovisuelle.

Det er klart, at man ikke kan forestille sig en obligatorisk undervisning i massekommunikation uden at der opstår et påtrængende behov for efteruddannelse. Det er nemlig de færreste lærere, der har arbejdet med massekommunikation i deres faglige uddannelse. Men som bekendt hænger efteruddannelseskurser ikke på træerne, og der er generelt mange flere kursusansøgere end der er plads til. Det er selvfølgelig i høj grad et politisk spørgsmål, hvor mange midler, der afsættes til efteruddannelsesområdet og hvordan disse midler prioriteres i de respektive faglige foreninger. Og i tider, hvor de uddannelsespolitiske vinde blæser i erhvervsorienterede retninger, har de holdningsdannende, humanistiske elementer i undervisningen trange kår. Men det skulle vel ikke være en helt utopisk tanke at forestille sig en mere systematisk efteruddannelse i massekommunikation i stil med de projekter, der er iværksat på edb-området, og som skal kvalificere lærere i forskellige fag til at kunne undervise i og med edb.

Hvor hører medieundervisningen hjemme?

Som nævnt i indledningen vil SMID gerne være med til at styrke massekommunikationsundervisningens status i det danske uddannelsessystem ud fra den viden, vi som forskere har om den fremtidige medieudvikling og konsekvenserne deraf for børn og unge. Men i hvilke fag hører medieundervisningen hjemme? Eller skal der være tale om et selvstændigt mediefag?

Ca. to trediedele af de lærere, der har svaret, mener, at medieundervisningen skal integreres i de allerede eksisterende fag. Af den sidste tredjedel svarer halvdelen, at det skal være et selvstændigt mediefag, og den anden halvdel, at det skal være både-og.

Begrundelserne for at integrere medieundervisningen i de eksisterende fag er af følgende karakter:

- "Der er ingen grund til at øge fagopsplitningen yderligere"
- "Vi har fag nok - og vores verden skal hænge sammen"
- "Bør indgå naturligt i mange fag"
- "Går ind for tværfaglighed - imod kampe om hvem der er de kvalificerede mediefagsfolk"

Argumenterne for et mediefag er af følgende karakter:

- "Det kræver megen tid og en særlig metodik"
- "For at sikre undervisning i såvel praktiske som teoretiske emner"
- "Vigtigt område for alle"

Argumenterne for både-og er følgende:

- "Ideelt set ja. Indholdsanalyse og politiske/økonomiske analyser tilhører henholdsvis dansk/samfundsfag - det kunne være rart med ET HOLD (fag), så analyser og metoder fra de to fag kunne anvendes på et massemedieemne. Reelt nej. Fagkamp, specielt i gymnasiet, hvor ikke engang psykologi er repræsenteret".
- "Medieundervisning bør være et redskabsfag - og mediebeskæftigelse bør indgå i flere fag".

Sammenfattende kan vi ud fra det hidtil indkomne materiale sige, at det ser ud til, at den medieundervisning, der finder sted, kan karakteriseres som bred og nuanceret.

Der er dog en tendens til, at nyhedsmedierne og nyhedsstoffet vægtes højt, mens der kun i beskedent omfang er tale om undervisning i lyd- og billedproduktion.

Det er klart, at lærerne generelt er mere fortrolige med de analytiske aspekter af medieundervisningen, da de her kan støtte sig til den tekstanalytiske viden, de har i forvejen, mens produktionssiden er dem mere fremmed og derfor også det område, hvor efteruddannelsesbehovet viser sig at være mest påtrængende.

Helle Alrø er adjunkt ved Aalborg Universitetscenter

Birgitte Tufte er kandidatstipendiat ved Danmarks Lærerhøjskole

1988

GRRR.

SKIFTE!
SKIFTE!
SKIFTE!
SKIFTE!

KA' DU IKKE
FINDE NOGET, FAR?

SKA' JEG LOVE NE'
PÅ TANKSTATIONEN
EFTER EN VIDEO?